

ALTERNATİF MEDYA VE SİNEMA İLİŞKİSİNE BİR ÖRNEK: EKŞİ SİNEMA WEB SAYFASI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Geliş Tarihi/Received: 20.11.2017 - Kabul Tarihi/Accepted: 03.01.2018

Serhat Yetimova

Yrd. Doç. Dr., Maltepe Üniversitesi, Gazetecilik Bölümü
serhatyetimova@maltepe.edu.tr

Serkan Öztürk

Yrd. Doç. Dr., Yalova Üniversitesi- İletişim Sanatları Bölümü
serkan.ozturk@yalova.edu.tr

Öz

İnternetin sağlamış olduğu bağımsız ve özgür iletişim olanakları sayesinde sinemaseverler blog, kişisel web sayfası veya kendi gruplarına özgü web ortamlarında sinema yayıncılığı yapar hale gelebilmekte; böylelikle sinemanın sanatsal ve kültürel yönünü hem fark etmekte hem de güçlendirmektedir. Bu anlamda popüler sinema ürünlerinin yoğun şekilde varlık gösterdiği bir alan olarak internette sinemanın tanıtımı yanında sinema tartışmalarının da mümkün olabildiği artık varlığı yoğun biçimde hissedilen bir gelişme durumundadır.

Bu bakımdan Türkiye’de yayın yapan dijital web siteleri arasında alternatif olarak değerlendirilebilecek Ekşi Sinema web platformunun alternatif medya yayıncılığını nasıl algıladığı ve bu yayıncılığın sinemanın kültürel üretimine nasıl bir katkı yaptığı üzerinde durulmaya çalışılmaktadır. Alternatif medya kapsamında değerlendirilebilecek tecimsellik dışı üretim, özgürlük, bağımsızlık ve amatörlik gibi yaklaşımlarla kurumsal gelişime ilişkin konu başlıklarında Ekşi Sinema web sitesinin sunduğu içerik analiz edilmekte; böylelikle sinema sanatına dair farkındalığın boyutları ölçülmeye çalışılmaktadır.

Alternatif Medya kuramları arasında geçen yaklaşımların esasen küresel ve ulusal plandaki otoriter-tek-tipleştirici yaklaşımlar karşısında takınılan tavır simgelediği düşünülse de küreselleşen dünyada köksap (rhizomatic) denilen bir yaklaşımda da görüldüğü üzere alternatiflik ana akımla iç içe geçen bir alandan beslenmektedir. Bu yaklaşımda alternatiflik, ana akım üretimlerden bağımsız bir alan olmamakla birlikte küreselleşen dünyada her şeyin bir

alternatifi ürettiği kanısı yaygın olmaya başlamıştır. Çoklu kültürel bağlantılılık halleri her şeyin birbiri ile ilişkilmesine ve farklı farklı alternatiflikler üretmesine aracı olmaktadır. Analize konu olan başlıklar eleştirel söylem analizi yönteminin temel karakteristikleri olan adalet, eşitlik, özgürlük, bağımsızlık ve temsil gibi kavramlar araç olarak kabul edilerek incelemeler yapılmakta, Ekşi Sinema'nın mevcut yapısı ile Alternatif Medya kuramlarının yaklaşımları ilişkilendirilmektedir. Yapılan analizlere göre Ekşi Sinema'nın bütün alternatif medya kuramına ilişkin yaklaşımları sergileyen bir mecra özelliğini gösterdiğini belirtmek gerekir.

Anahtar Kelimeler: Alternatif Medya, Alternatif Sinema, Web, Eleştirel Kuram, Ekşi Sinema

RELATION BETWEEN ALTERNATIVE MEDIA AND CINEMA: EVALUATION OF EKŞİSİNEMA WEB SITE

Abstract

Internet can be considered as a platform which provides liberal opportunities for blogs, personal or group produces within context of cinema and its' cultural and artistic features. Instead of immense popular products of cinematic production can be easily seen on web sides also alternative discourses or products can find its place on web platforms as Ekşi Sinema provides.

This research aims to define alternative media mentality of Ekşi Sinema within context of alternative media and cinema intersections. Other world cinemas as a meaning of non-Hollywood products, thematically classifications, movie festivals, short-films, amateur studies, political and institutional progress of cinema in Turkey is a subject of this study which aims to define a map of web production as a meaning of alternative media through focusing on Ekşi Sinema web platform by the method of qualitative critical discourse analyze. As known that alternative media approaches gather the paradigms against the globalized-capitalized politics and totalitarian regimes on behalf of democratic society.

But in Rhizomatic media approaches globalization is an inevitable reality which formalize the situation, things and cultural productivity interconnected. Because of this reason alternative media germinated from the mentioned interconnectivity caused by globalization. Ekşi Sinema is a subject of this research for the relations of alternative media approaches. As a result that Ekşi Sinema represents all of alternative media approaches. As to critical discourse analyze as known that searches for the terms of justice, equality, independence, freedom and presentation match with terms of alternative media as non-commerciality, amateurship, detachedness, participation and acting. So it can be defined to map out dimensions of thoughts on cinematic culture and art. In the conclusion Ekşi Sinema has features of all kind of Alternative Media applications.

Keywords: Alternative Media, Alternative Cinema, Web, Critical Theory, Ekşi Sinema

GİRİŞ

Küreselleşmenin teknoloji üzerindeki etkisi yadsınamaz bir gerçektir. Bu etkinin kendini göstermiş olduğu bir alan olarak internet ve dolayısıyla dijital web platformları kişilerin belli kurumsal zorlama, politik sınırlama, ideolojik ya da ekonomik bağımlılıklara maruz kalmadan üretim yapabilmeleri amacıyla

özgür bir iletişim ortamı sağlamakta; kişinin sanat formlarıyla kurduğu bağı güçlendirmektedir. Özgür ve bağımsız bir iletişim biçiminin varlığı sinemanın hem sanatsal hem de kültürel gelişimine en güçlü katkıyı verir nitelikte bulunmaktadır. Web siteleri üzerinde üretilen içeriğin bağımsız, özgün ve alternatif karakterde olması böyle bir eylemin bir sanat olarak kabul edilmesini de sağlayabilir. Sanat, ortaya koyulan yaratıcılık, özgünlük ve alternatiflik gibi ölçütlerle değerlendirilirse sinema haberciliği de bu bağlamında bir haber sanatçılığının varlığını konuşmak mümkün görünmektedir.

İnternetin sunmuş olduğu özgür iletişim imkânları ile alternatif medya bağlamında güçlü bir takım bağlantıların varlığı göze çarpmaktadır. En genel tanımı ile alternatif medya, yazılı ve görsel basındaki ana akım yaklaşımların dışında kalan her türlü teknik ve niteliksel üretimi içermektedir. Ana akım medya, tüketim kültürünün bir temsilcisi olarak sanal, materyal ve kapitalist değerlere içkin iken alternatif medya halkın ya da kişilerin kendi öz ve gerçek deneyimlerinden üretilmiş sanal olmayıp gerçekten yaşayan ve temsil edilen tüm yaklaşım, üretim ve temsil süreçlerinin bileşkesini oluşturmaktadır. Erol Mutlu (2012, s.20) *İletişim Sözlüğü*'nde Alternatif Medya'yı tanımlarken kurumsal siyaseti söylem ve eylem boyutunda bir reddedişin varlığından bahsetmekte; katılımcılık ve çok sesliliğin bu süreçte öne çıktığını vurgulamaktadır.

Çalışmanın amacı dijital web siteleri arasında yer alan Ekşi Sinema web platformunun alternatifliği nasıl yorumladığı ve sinemanın kültürel gelişimi için bu alternatifliği nasıl uyguladığı üzerinde belirginleşmektedir. Çalışmanın önemi ise alternatif medya ile sinemanın kesişme noktası olarak işaret edilebilecek bir alanda; Ekşi Sinema web platformunun sinemanın kültürel gelişimine yaptığı katkının boyutlarını tespit etmek anlamında öne çıkmaktadır.

Ekşi Sinema web sitesinin alternatif medya bağlamında seçilmesine dayanak olan temel çıkış noktası sitenin kendini tanıttığı bölümde yer almaktadır. Bu kısımda öne çıkan bağımsızlık, dışarıdan içerik sağlayıcılara açıklık, amatörlik, eleştirelilik, objektiflik, özgünlük ve katılımcılık gibi unsurlar diğer ana akım popüler ve reklama yönelik içerik üreten siteler karşısında Ekşi Sinema'yı alternatif bir mecra konumuna getirmiştir (Ekşi Sinema, Hakkımızda, 2016).

Çalışmada kullanılan yöntem bir nitel araştırma alanı olarak öne çıkan eleştirel söylem analizi yöntemidir. Nitel araştırma alanı içinde kullanılan "eleştirel söylem analizi" metodu özellikle metin incelemeleri, kültür araştırmaları ve toplumsal içerikli analizlerde en çok başvurulan yöntemlerden biri olması ve özellikle söylem üzerinden güç, iktidar ve hegemonya ilişkilerine odaklanan bir yaklaşımı ifade etmesi bakımından alternatif medya incelemeleri için ideal bir yöntemdir (Dedeoğlu, 2013, s.39). Ekşi sinema web sitesinin sunmuş olduğu içerikte öne çıkan kavramsal durum, kullanılan içerik başlıkları, incelenen filmlerin hangi tip sinema deneyimine (ana akım-alternatif) ait oluşu, özgürlük ve bağımsızlık anlayışı gibi hususlar "nasıl" sorusunun sorulduğu bu yöntemle kolay bir şekilde incelenmektedir. Bu kapsamda sunulan örneklem kategorileri

alternatifliği öne çıkaran; bağımsız, özgün, hak ve özgürlük temelli içeriklerin içinde yer aldığı film eleştirileri, tematik sınıflandırmalar, sinema haberleri ve özel dosyalar şeklindeki kategorilerden oluşmaktadır.

Söz sanatlarındaki edebi zenginliğin aksine güç, iktidar, ideoloji ve kültürel bağlama önem veren bu araştırma yöntemi, 1960'lı yıllardan başlayarak lingistik (dil) çalışmalarının içinde yer almaktadır. Özellikle 1970'lerle birlikte Roger Fowler, Gunter Kress, Bob Hodge ve Tony Trew'in *Language and Control* (1979) adlı çalışmasıyla öne çıkmaya başlayan; sonrasında Norman Fairclough (1997), Ruth Wodak (1997), Teun Van Dijk ile birlikte Meyer, Baker ve Galasinski (2001) gibi kuramcılarının katkılarıyla gelişen eleştirel söylem analizi, güç, iktidar, tahakküm, sosyal adaletsizlik, ırk, sınıfsal eşitsizlik, kimlik, kültürel farklılık ve ötekinin temsili gibi tartışmaların metin ve konuşma pratikleri üzerinden inceleme konusu yapıldığı bir metot özelliği göstermektedir (Yalçın, 2011).

Yapılan literatür taramasında Ekşi Sözlük üzerine bazı tez çalışmalarına rastlansa da Ekşi Sinema üzerine herhangi bir çalışmanın kitap, dergi ve tez bağlamında yapılmadığı görülmektedir. Dijital web platformları ya da siteleri başlığında ise Sevilay Çelenk'in "Görsel Gerçekçilik Rejiminin Sonu mu? "Yeni Medya Döneminde Sinema (2015)" adlı çalışmasına rastlanılmıştır. Fakat bu çalışma sinemanın yeni medya ile ilişkisini gerçekliğin algılanışı ve değişen yorumu gibi felsefi bir referansla incelemektedir. Alternatif medya ve dijital web sinema platformları ilişkisine değinen yüksek lisans, doktora ve makale çalışmalarına da rastlanmamıştır. Bu bakımdan dijital sinema haberciliğinin alternatif medya kapsamında değerlendirilmesinin literatüre önemli bir katkı sunar nitelikte olduğu söylenebilir.

Bu kapsamda aşağıdaki soruların yanıtlarının aranması sağlanacaktır:

1. Ekşi sinema platformu vizyondaki hangi filmlere yer verilmiştir, bu filmler popüler sinema örnekleri midir farklı yaklaşımlar da var mıdır?
2. Sitede incelenen konular arasında alternatif olabilecek durumlar hangileridir?
3. Sitede çok sesliliği ortaya koyan örnekler hangileridir?
4. Alternatif bir film listesi olarak *Ekşi Sinema Top 250* listesinin özgün tarafları nelerdir?

ALTERNATİF MEDYA İÇİN YAKLAŞIMLAR

Köse (2007, s.220-222) *Alternatif Medya* adlı çalışmasında alternatif oluşumların 1970'lerde küreselleşme karşıtı hareketlerle ortaya çıktığını belirtmektedir. Bu bağlamda Halil Turhanlı'nın verdiği örnekleri aktaran Köse, Bomba Değil Yiyecek (Food Not Bombs), Sokakarı Geri Al (Reclaim the Street), Öncü Bahçıvanlar (Avantgardeners) gibi hareketlerde neo-liberal karakterdeki küresel politikaların kamusal alanları kapitalizme esir edici etkisine karşı halkçı ayaklanmalarının direnişini görmektedir. Bu yöndeki direniş biçimlerinin kendi sözlü, yazılı ve görsel iletişim biçimlerini alternatif medya başlığı altında

değerlendiren Köse, esasen küreselleşmenin siyasal, kültürel ve iktisadi tektipleşmelere karşı halkın deneyimlerine ve çoğulculuğuna atıfta bulunmaktadır. Köse'ye göre alternatif medyayı doğuran şey küreselleşen dünyanın enformasyon ve ekonomi sirkülasyonunu tek merkezden yönetmesi karşısında sivil iradenin direniş çabasıdır.

Fakat kimi alternatif eğilimler sistem karşıtı olmadığından alternatif sayılmayabilirler. Bu meyanda *Altyazı* dergisinin Haziran sayısında Hasan Cömert (2016, s.30-33)'in Michael Moore üzerine yaptığı incelemede Moore'un önceki belgeselleri ile en son belgeseli arasından belirgin bir fark olduğu belirtilmektedir. Buradaki fark kapitalist Amerika'ya karşı duran Moore'un Avrupa söz konusu olduğunda kapitalist değerleri görmezden gelebilmesidir. Moore'un eleştirildiği nokta esasen emperyalist, kapitalist değerleri önceler tavrının Avrupa söz konusu olduğundan hasıraltı edilmesinde belirginleşmiştir. Moore'un çeşitli Avrupa ülkelerinin iyi taraflarını ele aldığı fakat küresel kapitalizme bağlı çevre felaketleri, devlet pragmatizmi, gelir eşitsizliği, nüfus, göçmen ve işsizlik sorunları gibi konulara karşı duyarsız kalması eleştiri oklarının hedefi haline gelmesine neden olmuştur. Sinema alanındaki üretimler açısından bakıldığında ise temelde ve genelde Hollywood sineması, Rus deneysel sineması, Fransız yönetmen geleneği sineması gibi temel bir takım geleneklerin oluştuğu söylenebilir. Bu geleneklerin güçlülüğü diğer ülkelerin de bir şekilde bu geleneklerden az ya da çok etkilenmelerini beraberinde getirmektedir. Bir Asya sinemasından bahsetmek mümkün görünse de birçok blockbuster (kapalı-gişe) Uzakdoğu filmlerinin Hollywood filmlerinin bir benzeri olduğu rahatlıkla görülebilir. Ya da Türkiye'deki Yeşilçam sinemasındaki erkek egemen anlatı ile star sisteminin Hollywood'dan esinlendiği rahatlıklar fark edilebilir. Bu durumda Türkiye, Hindistan ve Uzak doğulu ülkelerin Hollywood ile türdeş bir anlatı estetiğini endüstrileştirdiği söylenebilir. Bu durumda Rekin Teksoy (2009, s.1038-1045)'un dünya çağında bir Moneywood stüdyosu kurulmuş ve filmler ticari kar amacıyla üretilmektedir. Bunun karşısında konuşlanan Avrupa sanat sineması ise kâr yerine hümanist düşüncenin gelişimi, evrensellik, insana özgü yaşamsal, duygusal ve davranışsal durumları anlamaya çalışan bir "sanat sineması" olarak "Moneywood"a alternatif olmaktadır. Buradaki alternatiflik birbirinin alternatifi olmak değil sistemsel bir karşı duruş ve temel bir paradigma/dünya görüşü farklılığıdır.

Bir şeyin neyin alternatifi olduğunu anlamak için yukarıda belirtildiği gibi sistemsel, ideolojik ve vizyonel bir karşıtlığın oluşması beklenmektedir. Bu bağlamda Deleuze gazeteyi kitaplara alternatif olarak görebilmiştir. 1977 yılında kaleme aldığı bir makalesinde (A propos de nouveaux philosophes et d'un probleme plus generale) Deleuze, kitabı bağımsız bir entelektüel çabayı temsil eder bir mecra olarak görürken, gazeteyi medya patronlarının çıkarlarını temsil eden bağımlı ve güdümlü bir mecra olarak gördüğünü belirtmiştir. Bu durumda gazetenin hangi gazete olduğundan ziyade hangi sisteme, dünya görüşüne ve ekonomik düzene hizmet ettiğine bakmak gerekmektedir (Köse, 2007, s.232-233).

Alternatif medyaya yaklaşımları inceledikleri çalışmalarında Mattelart'ın düşüncelerine de yer veren Bailey, Cammaerts ve Carpentier (2008, s.3) 1968 Mayıs'ında *Liberation* gazetesinin alternatif medya karakterinde bir yayıncılık anlayışı ortaya koyduğunu haber vermekte; hangi tip sol düşünceye sahip olursa olsun gazetenin demokrasi karşıtı otoriter siyasetlere, cinsel, ırksal ve çevresel deformasyona neden olan baskılara, şiddet ve adaletsizliğe karşı tek bir ses olabildiğini belirtmektedir. Alternatif medya bu durumda bahsedilen gazetenin takındığı tavır ve üstlendiği değerlerde ortaya çıkmıştır denebilir.

Bailey, Cammaerts ve Carpentier (2008, s.7:26-27) Walzer, Downing, Rodriguez, Caldwell ve Deleuze gibi düşünürlerin başlattığı tartışmalara bağlı olarak şematize ettiği anlatıda alternatif medyanın dört ana teorik eksenden oluşan bir konu olduğu görülmektedir. Bunlardan ilki alternatifliğin belli bir ulus/topluluk/gruba özgü anlatıyı içermesi ve diğerleri ile karşıtlıklar oluşturmasıdır. İkinci alternatiflik ise ana akım medya karşısında takınılan tavidir. Ana akım medyanın kapitalist değerlerle örülü ekonomik bir faydacılık gözettiği yukarıda belirtilmişti. Üçüncü yaklaşım ise alternatif medyayı sivil toplumun bir parçası olarak kabul eden devlet-sivil toplum ve pazarın içe içe geçtiğini savunan yaklaşımdır. Bu yaklaşımda devletin kendi güdümündeki politikalara karşı sivil toplum başlı başına bir alternatiflik oluşturmaktadır. Son olarak Deleuze ve Guattari'nin bugün de geçerliliğini koruyan yaklaşımında ise sınırların kalktığı, her şeyin her şeyle ilişki içinde olduğu ve her şeyin diğer bir şeye alternatif olduğu bir dünya tanımı vardır. Çoklu bağlantılık -ya da bağlantı dışılık- içerdiği varsayılan bu yapıya "Rhizomatic medya" adı verilmektedir. 1980'lerin sonunda benimsenen bu yaklaşımın temel çıkış noktası küreselleşmeye bağlı heterojenlik, çok kültürlülük, çoklu-bağlantılık hallerine bağlı hareket halindeki toplumsal ve siyasal sistemlerdir. Bu durumda sistemsel bir alternatiflikten söz etmek yerine parça bütün ilişkisinde daha farklı bir alternatiflikten söz etmek mümkün görünmektedir.

Karma bir ekonomik sisteme sahip (hem serbest piyasa ekonomisi hem de sosyal devlet) bir ülke olarak Türkiye'de kamusal yayıncılık yaptığı varsayılan TRT'de "sosyalist-marksist kökenli" bir edebiyatçı olarak Attila İlhan ve sinemacı Rekin Teksoy'un 1990'lı yıllarda sinema programlarına imza atmış olması, ya da küresel medyanın kalelerinden CNN Türk gibi bir kanalda bugünlerde Cem Seymen'in "milli tarım politikalarına" yönelik halkın bilinçlenmesini sağlamak amacıyla programlar yapması veya tüketim ekonomisine yönelik bir havuza sahip Digitürk gibi bir platformda yer alan İZ TV adlı belgesel kanalında 2006'dan beri "özgürleşme, amatör katılıma destek ve entelektüel gelişimi yüceltmeye" değer veren bir yayıncılık biçiminin gelişmesi rhizomatic medyaya örnek olarak gösterilebilir.

TÜRKİYE'DE ALTERNATİF MEDYA ALANINDAKİ GELİŞMELER VE SİNEMA

Turhan Ilgaz (2001, s.145) ve Hüseyin Köse (2007, s.335-338) Türkiye'deki gelişmelerin küreselleşen dünya ile Amerika merkezli liberal tüketim ekonomisinden ayrı düşünülemediğini savunmaktadır. 1990'larda özelleşme

hareketiyle birlikte çok fazla kanalın ortaya çıktığını fakat söylem biçimi olarak birbirlerinin aynısı olduklarından aslında alternatif bir yayıncılık anlayışı geliştirmediklerini belirten Ilgaz (2001) ve Köse (2007) Ortak söylemleri tüketim, eğlence teşhircilik kültürünün yayılmasını sağlamak olan bu medya yapısı sadece Türkiye’de değil küresel dünyanın temel eğilimi olarak kabul edilmektedir.

Nilüfer Timisi’nin 2005 (Akt. Yılmaz 2009) yılında yaptığı “Medya Politikalarında Kültürel Kimlikler: AB Sürecinde Türkiye” adlı çalışması ile Adem Yılmaz’ın (2009, s.171-173) hazırladığı 1990 sonrası Türkiye’deki özel televizyon yayıncılığı üzerine olan doktora tezinde ABD’de Reagan İngiltere’de de Thatcher güdümündeki neo-liberal politikaların Türkiye gibi ülkelerde önemli etkileri olduğu görülmektedir. 1990’da Magic Box, 1992’de TeleOn, Show TV, Kanal 6, HBB; 1993 yılında da TGRT, Cine 5, Kanal D, ATV ve Samanyolu gibi kanalların açılmaya başlaması bu politikaların birer somutlaşması durumu olarak kabul edilmektedir. Dış finansal desteklerle Türkiye gibi ülkelerde bu tip kanalların açılmış olması liberal ve kapitalist ekonomik değerlerin yaygınlaşmasını sağlamaya çalışmış olmaları onları birbirlerinin alternatifi yapmamaktadır. Fakat her ne kadar böyle bir gelişme olsa da Timisi sivil hakların gelişimi, toplumsal cinsiyet, otoriter kamusal alan ve kimlik çeşitliliğinde bu kanalların sivilleri devlet otoritesi karşısında güçlendirerek ön plana çıkardığı düşüncesindedir. Bu durumda özel medya kuruluşları ulusalcı bir kimlik politikası inşası güden TRT yayıncılığı karşısında sivil iradenin temsil edilmesini bir ölçüde sağlayabilmiştir denebilir.

1960’lardan beri Türk sinemasında egemenlik kurmaya başlayan bir kuşak olarak Yeşilçam filmlerinin temel özelliklerinin ana akım tecimsel sinemanın özelliklerini gösterdiği görülmektedir: “Kötü kalpli zenginler, temiz kalpli yoksul kızlar ve delikanlılar, namus uğruna işlenen cinayetler, kötü yola düşmüş ama altın kalpli fahişeler” bu sinemanın temel özelliği olmuşken bu durum 1960’lardaki toplumsal gerçekçi sinemanın alternatif bir dünya sunmasıyla tezat içine girecektir. 1970’ler devrim sinemasına; 1980’ler çevre ve feminizm gibi sosyolojik konulara ilgi duymuşken 1990’lardan sonra küreselleştirici ekonomik ve teknolojik sistemlere bağlı olarak endüstriden bağımsız yönetmen merkezli bir Türk sinemasının varlığı gündeme gelmiştir. Tarihsel süreçte her 10 yıllık dönem kendinden önceki ve sonraki dönemlere alternatif anlatılar geliştirmiştir (Megep, 2008).

Aynalar belgeselinde Kemal Sunal’ın filmografisini inceleyen Can Dünder yukarıda bahsi geçen her bir dönem için Kemal Sunal’ın farklı karakterlerle farklı sinema anlatıları ürettiğinden bahsetmekte, halkın sorunlarını dile getirdiği toplumsal eleştiri içeren ilk dönem filmlerini sisteme karşı olması dolayısıyla alternatif bulduğunu belirtmektedir:

“1. dönem; 1974’te "Salako" ile başlayıp ertesi yıl ilk "Hababam Sınıfı" ile süren ve 1991’de "Varyemez"le noktalanın 15 yıllık "Sahanlık dönemi..." 2. dönem; özel televizyonların Sunal filmlerini bol keseden ekrana sürmelerinden sonra Yeşilçam’a ara verip, dizilere yöneldiği 1990’lı yıllar... 3. dönem ise,

"Propaganda" ile başlayan "yeni Kemal Sunal" dönemi... " (Dündar, s.83-84)

Esra İyidoğan'ın Onedio'da 12 Şubat 2015 tarihli derlemesi Türkiye'deki ulusal ve alternatif film festivalleri konusunda önemli bir fikir vermektedir. İstanbul, Adana, Ankara ve Antalya gibi şehirlerde düzenlenen -Altın Portakal ve Altın Koza gibi- festivaller dışında Filmmor, If, Gezici, 1001 Belgesel, İşçi Filmleri ve Uçan Süpürge gibi alternatif ya da bağımsız yapımlara yönelik film festivallerinin olması her ses ve düşünceden katılımın varlığına imkân sağlanmaktadır. Japon Filmleri Festivali gibi Başka Sinema gibi oluşumlar da AVM sinemalarında yer bulamayan Hollywood dışı dünya sineması örneklerinin izleyiciyle buluşabilmesi için alternatif platformlar oluşturmaktadır.

Vimeo, Dailymotion, Youtube, D-Smart, Digiturk gibi dijital video platformlarının varlığı gerek tematik (tarih, edebiyat, spor, belgesel, sinema, mimari, gastronomi vb.) dünya kanallarının izleyiciyle buluşması, gerekse de sektörden bağımsız içerik sunumuna imkân tanımak açısından oldukça katılımcı ve demokratik bir medya haline gelmektedir denebilir. Örnek olması bakımından, "her şeyi internetten öğrendiğini" dile getiren Ümit Kıvanç'ın *Riya Tabirleri* adlı web sitesinde yer alan serbest piyasa ekonomisine dair çektiği belgesel *16 Ton*, yapım-yönetim ve gösterim açısından tam bir bağımsız sinema üretimi olarak görülebilir.

EKŞİ SİNEMA'NIN ALTERNATİF YAYINCILIĞA ÖRNEK İÇERİKLERİ

Bilgi Üniversitesi'nin Kaan Karsan ile yaptığı 29 Nisan 2013 tarihli söyleşide Karsan sitenin kuruluş hikâyesini anlatırken önemli bilgiler paylaşmıştır. Sitenin kurucu ortaklarından olan Karsan, Alman Lisesi'nde eğitim almış ve sonrasında Almanya'da Elektrik-Elektronik bölümü üzerine eğitimine lisans düzeyinde devam etmiş fakat okulunu bitirmeden geri dönmüştür. Kendisi ile aynı düşünce ve beğenilere sahip olmayan kişilerin de sitede aktif rol aldığını belirten Karsan, *Kelebeğin Rüyası* adlı film için örneğin düşünceleri sorulduğunda filmin Batıya öykünen, onun anlatı tekniğini kullanarak ona özenen fakat diğer taraftan da melodram özelliklerinden vazgeçemeyen arada kalmış bir film yanıtını vermektedir. Diğer taraftan ana-akım sinemanın da Türkiye'de gerçekten varlık göstermesi gerektiğini düşünen Karsan, minimalist sinemadan artık sıkılmaya başladığını da itiraf ederken kendini tekrar eden, mış gibi yapan, yüzeysel ya da tek düze anlatıların belli bir alternatiflik oluşturmadığı görüşünü savunmaktadır (Youtube, 2013).

Sitenin kuruluş manifestosunda bağımsızlık, amatörlük, sinema tutkusu, objektiflik ve özgünlük gibi değerleri önelediği belirtilirken; dağıtım ayağında dağıtımçı tekellerinin oluşmasından şikâyet edilmekte, AVM sinemalarının oluşmasını bu tekelin birer uzantısı olarak görülmekte; bunların aksine alternatif gelişim kanallarının ortak adı olan sinematek kültürünün gelişmesinin ise oldukça önemli bulunduğu görülmektedir (Youtube, 2013; Ekşi Sinema, Hakkımızda, 2016).

Vizyondakiler kısmında yer alan filmlere bakıldığında gerek ana akım Hollywood gerekse alternatif denebilecek sinema örneklerine yer verildiği her iki kesimden de oldukça önemli sayıda paylaşım yapıldığı görülmektedir. Bu

bölümde yer alan filmlerde Amerika'nın tek yapımcı ülke olduğu filmlere yer verildiği gibi Amerika'nın ortak yapımcı ülke olduğu veya yapımcısı Avrupalı olan filmlere de yer verilmiştir. Ayrıca az da olsa Filistin ve Japonya gibi diğer dünya ülkelerinden filmlere ilişkin incelemeler de bulunmaktadır. Bu kısımda korku, evlilik, kariyer gibi popüler konular yanında göçmenlik, soğuk savaş, feminizm, kapitalizm, küreselleşme ve eğitim gibi toplumsal konulara ilişkin yapılan hem yeni hem de görece eski dönem filmlerine de yer verildiği görülmektedir. Karsan ile yapılan röportajda kendisinin ifade ettiği gibi Ekşi Sinema gerek ana akım gerekse eleştirel sinema örneklerini eşit sayıda paylaşır filmlere böylelikle yer vermiştir denebilir (Ekşi Sinema, Vizyondakiler, 2016).

Ekşi Sinema web sitesinde sinemaya olan alternatif ilgi sadece filmler hakkında söylem boyutunda alternatif bakış açıları oluşturacak şekilde yorum yapmakla sınırlı tutulmamış görünmektedir. Sitede yayınlanan 04 Nisan 2013 tarihli haberde, 31 Mart'ta Emek Sineması'nın "Kentsel Dönüşüm" politikalarına kurban gitmemesi için aralarında Ekşi Sinema temsilcilerinin de olduğu 50 kişilik bir grubun belirtilen sinema alanına gittiği ve belirtilen tarihi sinema mekânının yıkımına karşı savunma yaptığı haber verilmektedir. Bu haberden Ekşi Sinema ekibinin sadece teorik boyutta değil eylem ve protesto boyutunda da aktif olduğu anlaşılmaktadır (Ekşi Sinema, Haberler, 2013).

Blog'da "Sinepop'a veda ederken" başlığı ile Kaan Karsan tarafından kaleme alınan yazıda ise kaybolmaya yüz tutan "arthouse" sinema kültürünün kapanan Sinepop sineması örneğindeki durumu incelenmektedir. Bu örnekte olduğu gibi, diğer Beyoğlu sinemalarının da kapısında bekleyen sinematek kültürünün yok edilmesi tehlikesi yazara göre Türkiye'de sinemanın tamamen ticari bakış açısıyla evrimleşmesinin özeti durumundadır. Sinema'da tekelleşmenin tek tip sinema formuna dönüşmek olduğunu savunan yazar, örneğin "Tepenin Ardı" gibi birçok festivalden ödülle dönen bir filmin sadece yedi tane salonda gösterilmesini bu tehlikenin bir yansıması olarak yorumlamaktadır. Tek tipleşen ve sinemayı bir ticari meta olarak algılayan, insani hassasiyet ile edebi zevklerden; toplumsal kaygıdan fazlasıyla uzak bir sinema endüstrisinin nitelikli bir toplumun oluşumuna katkıda bulunmayacağı savunulmaktadır. Sinepop sinemasının kapatılış hikâyesinin alternatif üretimler, sinemada renklilik ve çok seslilik kültürü açısından dikkate sunulması Ekşi Sinema ile alternatif medya ilişkisi adına önemli bir veri durumundadır (Karsan, 2012).

Film festivalleri başlığında ise ulusal festivaller yanında alternatif denebilecek sinema festivallerine de yer vermesi Karsan'ın verdiği röportajda Ekşi Sinema adına öne çıkan söylemi destekler niteliktedir. Altın Portakal film festivali gibi ulusal festivale sponsor olan bir yayın organı olarak Ekşi Sinema sadece İstanbul, Antalya, Toronto, Münih, Cannes gibi festivallere değil Küir, Çocuk Filmleri, Engelsiz Filmler, Müzik Filmleri, Uçan Süpürge Kadın Filmleri, TÜRSAK Vakfı tarafından düzenlenen Uluslararası Randevu film festivallerine de platformunda yer vererek öteki dünyalardan temsillere yer verdiğini göstermektedir (Ekşi Sinema, Özel Dosyalar, 2016).

Özel Dosyalar adlı kısımda yayınlanan “Ekşi sinema sinemanın en iyilerini seçti” başlıklı haberde site, Ekşi Sinema yazarları ile birlikte diğer başka yazarların oylarına da başvurarak alternatif bir seçim listesinin oluşturulduğu görülmektedir. Katılımcı medya açısından bakıldığında sabit kadro dışında kalan farklı mecaralardan yazarların da sürece katılım göstermiş olduğu gözlenmektedir (Ekşi Sinema, 2012).

Aynı temada farklı yönetmenlerce yapılan filmlere de sitenin yer verdiği görülmektedir.

Örneğin, Burak Göral (2016) iki penguen filmi karşılaştırmaktadır. İngiliz yapımı *The Penguin King* (Penguen Kral, 2012) ile Fransız yapımı *La Marche de l'empereur* (İmparatorun Yolculuğu, 2005) adlı filmleri karşılaştıran Göral, İngiliz yapımı filmde kullanılan 3D anlatının konuyu penguenlerin dramatik yaşantısına odaklanmaktan alı koyduğu düşüncesindedir.

Ekşi Sinema'nın alternatif denebilecek önemli bir eğilimi de filmlerin tema, konu, yapımcı gibi başat özelliklerinden farklı olarak belli spesifik konu başlıklarına göre filmleri sınıflandırılmasında öne çıkmaktadır. Site'de “Scorses ve erkeklik halleri”, “Amerikalılar Ortadoğu'da: 10 Film”, “Tanrıyı tartışan filmler”, “Zaman yolculuğu dosyası”, “30 iyi yönetmen 30 kötü film”, “Ses, filmin kaçta kaçıdır?”, “Yeni nesil heyecan verici 15 yönetmen”, “Woody Allen'nın 1920'lerinde olmak”, “Filmlerdeki unutulmaz ayna sahneleri” gibi konu başlıklarının bulunması sınıflandırmaların film ürünü dışında; sanatsal, felsefi ve sosyolojik kavramlar merkezinde yapıldığını ve bu yolla bir alternatiflik oluşturduğunu göstermektedir (Ekşi Sinema, Özel Dosyalar, 2016).

Ekşi sinema web sayfasını alternatif bir üretim alanı olarak tanımlamaya dayanak olan “Top 250” listesini ise özellikle vurgulamakta fayda bulunmaktadır. International Movie Database (IMDb, 2016) sitesinin kullanıcı oylarına dayanarak yayınlamış olduğu Top 250'deki filmleri kötülemeyerek fakat onların yanında gölgede kalmış filmlerin varlığını hatırlatma çabası Ekşi Sinema bu alana yönelik alternatif katkısı olarak kabul edilebilir. Sitede yer alan filmlerin temel özelliği kronolojik bakımdan 1920-2011 yılları arasında her bir yıl için birden fazla film önerisinin yapılması ve bilinen yönetmenlerin az bilinen filmlerine öncelik verilmesidir (Ekşi Sinema, Top 250 Listesi, 2016).

SONUÇ

Ekşi sinema nitelikli bir topluluğa hitap etmesi, alternatif ulaşım kanalları kullanarak kitlelere ulaşması, sivil toplumun gelişimine öncelik ve değer vermesi ve kök-sap özelliği gösteren içerikler barındırması dolayısıyla alternatif medyaya örnek gösterilebilecek bir sinema yayıncılığı örneği olarak kabul edilebilir.

Ekşi Sinema'nın ürettiği alternatifliğin temelinde sitenin kuruluş amacını belirleyen ana akım medya ile alternatif yaklaşımların biraradalığı gelmektedir. Türsellik, tematiklik ve yapımcılık açısından hem ana akım hem de alternatif kategoride film etkinliklerine yer vermesi sitenin alternatifliğini “rhizomatic”

medyaya uygun bir biçimde geliştirdiğini göstermektedir. Film incelemelerini sadece alternatif ürünler üzerinden değil ana akım sinemanın örnekleriyle karşıtlıklar kurarak yapması siteye alternatif bir özgünlük kazandırmıştır denebilir. Ayrıca sitenin Hollywood dışındaki sinema ürün ve etkinliklerine yer vermesi, ulusal sinema mekânlarının korunmasına yönelik fiziksel mukavemeti küreselleşmeci-tecimsel baskılara bir karşı duruş biçimidir denebilir. Bu yönleriyle site alternatif medyanın teorik kısımda belirtilen başlıklarına yanıt vermektedir.

Ekşi Sinema'nın alternatif yaklaşımını belirleyen unsurlardan bir diğeri farklı kültürlerle ilişkin filmleri ansiklopedik biçimde sadece paylaşmak yerine kendi bağlamlarında yaşadıkları tartışmaların da gündeme gelmesini sağlamasıdır. Gobadi sinemasının İran sineması ile olan ilişkisi ya da *Kırmızı Balon* gibi bir filmin tarihsel ve kültürel yeniden üretimleri böyle bir yaklaşımın somut örneğini oluşturmaktadır.

Ekşi Sinema'nın alternatiflik anlayışını somutlaştıran bir örnek de katılımcılık ve aktivizmdir. Ekşi Sinema, emek sinemasına yönelik savunma eylemlerinde aktif bir rol üstelenerek alternatif duruşunu söylemden eyleme dönüştürmüştür. Bu yaklaşımın bir uzantısı olarak sinematek ve art house (sanat sineması) kültürünün yüceltildiği de görülmektedir. Bu durumda sadece filmlerden örneklerin paylaşılması bir alternatiflik oluşturmak adına yeterli görülmemiş sinemanın kurumsal gelişiminin de bu tartışmada önemli bir yer tutmasına yönelik mücadele içinde olduğu söylenebilir.

Filmlerin türlerine göre değil konularına göre tasnif edilmesi alışlagelmiş yaygın bir yaklaşımın ötesine geçildiğini göstermektedir. Bir konuyu inceleyen çok sayıda filmin araştırılması ve gündeme taşınması bir konunun daha derinlemesine felsefi, sanatsal sosyolojik düzeyde incelenmesi akademik-medya buluşmasına adına bir fırsat sunacağından ana akım yaklaşımlara karşı bir alternatiflik sunmuştur denebilir.

Sinema-severlerin en çok beğendiği filmlerden örneklerle yetinmeyerek farklı ülke, dönem ve akımlardan "az bilinen" örneklere Top 250 gibi bir listede yer vermesi sitenin sinema kültürüne yaptığı çoğulcu bir katkı olarak görülebilir. Sitedeki temel eğilim daha çok sayıda ve farklı örnekler üzerinden de bilindik konu ve örnekler üzerine bir tartışmanın geliştirilebileceği ve bu yönde bir genişlemenin sinemanın kurumsal ve kültürel gelişmesine sürdürülebilir bir katkı sağlayacak nitelikte olduğudur.

Ekşi sinema sinema-sever (sinefil/cinephile) bir topluluğa özgü metin ürettiği için kitlesel olmaktan uzak bir topluluk medyası olarak konumlandırılabilir. Web tabanlı olması, site dışından yazarlara açık şekilde katılımcılığa önem vererek bağımsızlık iddiasında bulunması gibi kitle medyasında olmayan bu özellikler dikkate alındığında Ekşi sinema alternatif bir medya olarak tanımlanabilir. Sivil toplumun gelişmesine katkısı farklı film festivallerine haberlerinde yer vermesi ile ilişkilendirilebilir. Bu da demokratik toplumun gelişimini önceleyen bir anlayış olarak onu alternatif bir mecra olarak konumlandırmamıza yardımcı olmaktadır.

Son olarak Ekşi sinemanın kök-sap (rhizom) medya örneği gösterdiği de iddia edilebilir. Farklı dünyalardan filmlere yer verdiği gibi, farklı festivallere de yer vermesi, etkinliklere, röportajlara, özel dosyalara sayfa ayırması onun kök-sap çeşitliliğini ortaya koymaktadır. Türsel film sınıflandırması yerine sosyal-kültürel bir bağlamda sınıflandırma yapılmış olması kapsamında göçmenlik, soğuk savaş, feminizm, kapitalizm, küreselleşme ve eğitim üst başlıklarındaki filmlere yer vermesi Ekşi sinemanın kök-sap özeliğini güçlendirmektedir.

KAYNAKÇA

- Bailey, O. G. & Cammaerts B. & Carpentier N. (2008) Understanding Alternative Media, Open University Press: Berkshire
- Cömert, H. (2006) Moore'un Görme Dediği, Altyazı Sinema Dergisi, Haziran 2016
- Dedeoğlu, G. (2013). Medya ve İletişim Çalışmalarında Teun A.Van Dijk'in Yaklaşımı. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 38-58.
- Dündar, C. (2003) Büyülü Fener, 3. Baskı: İmge Kitabevi: Ankara (<http://vivo-book.com/blog/Kitab/Can%20Dündar%20-%20Büyülü%20Fener.pdf>)
- Göral, B. (2012). *The Penguin King 3D (2012) Penguenler Yürüyemiyor*. <http://eksisinema.com/the-penguin-king-3d-2012-penguenler-yuruyemiyor/> (18 Temmuz 2016).
- Mutlu, E. (2012). *İletişim Sözlüğü*. Ankara: Sofos Yayınları.
- Ekşi Sinema. (2016). *Hakkımızda*. <http://eksisinema.com/hakkimizda/> (18 Temmuz 2017).
- Ekşi Sinema. (2016). *Ekşi Sinema Alternatif Top 250 Listesi* <http://eksisinema.com/eksi-sinema-alternatif-top-250/> (18 Temmuz 2017).
- Ekşi Sinema. (2012). *Ekşi Sinema Sinemanın En İyilerini Seçti!* <http://eksisinema.com/2012nin-en-iyileri-ve-hayal-kirikliklari/>(18 Temmuz 2017).
- Ekşi Sinema. (2016). *Özel Dosyalar*. <http://eksisinema.com/kategori/ozel-dosyalar/> (18 Temmuz 2017).
- Ekşi Sinema. (2016). *Vizyondakiler*. <http://eksisinema.com/kategori/vizyon-filmleri/> (18 Temmuz 2017).
- Ekşi Sinema. (2016). *Haberler: Emek Sineması'nın Kapısı Açıldı, Seyircisini Bekliyor*. <http://eksisinema.com/emek-sinemasinin-kapisi-acildi-seyircisini-bekliyor/> (18 Temmuz 2017).
- İlgaz, T. (2001) Tencere Kapak, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- IMDB. (2016). *IMDb Charts, Top Rated Movies, Top 250 as rated by IMDb Users*, <http://www.imdb.com/chart/top> (18 Temmuz 2016).
- Karsan, K. (2012). *Sinpop'a Veda Ederken*. <http://eksisinema.com/sinpopa-veda-ederken/> (18 Temmuz 2017).

- Köse, H. (2007), *Küresel Akıntıya Karşı Sivil Arayışlar: Alternatif Medya, Yirmi Dört Yayınları*: İstanbul
- Megep. (2008). *Hakkımızda*. <http://www.kameraarkasi.org/makaleler/makaleler/turksinemasi.pdf> (18 Temmuz 2017).
- Solakoğlu, A. (2012). *Le Ballon Rouge (1956): Kisanın Devrimi*. <http://eksisinema.com/le-ballon-rouge/> (18 Temmuz 2017).
- Yalçın, G. D. (2011). *Eleştirel Söylem Analizi Çerçevesinde Avrupa Birliği'nde Kültürlerarası Diyalog*. Basılmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Yılmaz, A. (2009). "Türkiye'de 1990 Sonrası Dönemde Özel Televizyon Yayıncılığı Bağlamında İzleyici Televizyon İlişkisi" S. 171-172 Ankara: Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Youtube. (2016) *Radyo Vesaire'nin Ekşi Sinema'dan Kaan Karsan ile Röportajı*. <https://www.youtube.com/watch?v=Rmm2M-f6jXw> (Erişim Tarihi: 18 Temmuz 2017)